

Dansk Stil

ved

Halvaansexamen 1875,

af

Otto Rosenstand.

Den nederlandske Frihedskrig.

Da den tyske Kejser Maximilian, en Efterkommer af Rudolph af Habsburg, ægtede Carl den dristiges Datter Marie, knyttede han den næste Arv, de rige nederlandske Provinser til Tyskland. Deres Son Philip af Østrig giftede sig endvidere med den spanske Konge Ferdinand den katolskes Datter Johanne og gjorde derved deres Son, Carl den femte, til styring af et ubryt Rige, der bestod af Tyskland, hvor han blev valgt til Kejser, Nederlandene, Franche Comté, og Spanien; hvortil hørte Neapel, Sardinien, Sicilien, og Majland og de ubryt spanske Kolonier i Amerika. Men Carl den femte delte sine Lande imellem Erkehertug Ferdinand den tredje af Østrig, der fik

Tyskland og Philip den anden af Spanien, der fik
det øvrige. Saaledes kom Nederländerne ind under
den spanske Krone. De frihedssindede Nederlændere
havde aldrig rigtig kunnet finde sig i fremmed Under-
trykkelee; men værst blev det under den katolske
Philip den anden. Denne ærgjerrige og grusomme Ty-
ran plagede de protestantiske Nederlændere, ved at op-
rette paa den katolske Bispedømmer, og befalede at
indføre Inkvisitionen. For at lindre denne Nød
sluttede en Mængde Adelmænd sig sammen og
begave sig (1566) op i et højtideligt Optog op til Katho-
derinden, Margrethe af Parma, der var Philips Halv-
søster. Men her modtog man dem haanligt og kald-
te dem *Geusere*, d. i. Tiggere; dette Navn optog de selv

som Tegn paa, at de vilde blive deres Sag tro indtil
Tiggerpaaen. For strax at damppe Urolighederne sand-
te Philip den anden sin frygtelige Feldherre,
Kertugen af Olba, ind i Landet med en Har Den-
ne grusomme Mand sprettede strax den benygtede
Domstol, Blodretten, der dømte en Mængde Menne-
sker fra Livet, undertiden blot fordi de havde hørt
en protestantisk Prædiken. En af Dommerne erklære-
de endogsaa, at i Grunden vare alle Nederlandene
skyldige til Døden; thi enten havde de deltaget i
Urolighederne, eller ogsaa havde de ikke gjort noget
for at forhindre dem. Som de første Offere faldt de
ansete Grever Egmont og Horn, men flere andre
fornemme Adelsmænd flygtede til England,

Dansk Stil

ved

Afgangsexamen 1875.

K. H. Helms.

Hansestædernes Betydning i Norden.

Paa den Tid, da Kampen vasede i Tyskland mellem Velfer og Ghibelliner, da alle nationale Baand vare løste, og Magten alene gjaldt for Ret, sluttede Stæderne Hamborg og Lybæk i Aaret 1241 et Forbund til gjensidig Beskyttelse af deres Handelsinteresser. Dette var den første Begyndelse til det mægtige Hanseforbund; thi snart indsaa mange andre Stæder, hvor gavnligt Sammenhold var i en saadan Tid, og sluttede sig til Forbundet. I kort Tid udbredte dette sig over næsten hele Tyskland: mange Stæder i Rhinegauen, saaledes Kollen, sluttede sig dertil; mod Nordvest hørte til det de gamle Stæder, Hamborg, Lybæk og Bremen, mod Nordøst de vendske Stæder, ¹²⁰⁷Rostock, Stralsund, Stettin og mange andre; ogsaa uden for Tysklands Grænser hørte Stæder til det, som den mægtige Stad Novgorod i Rusland og det berømte Visby paa Gothland, hvilke to Stæder over Rusland stode i livlig Handelsforbindelse med Østerlandene. Og da Forbundet havde naaet en saadan Størrelse og Magt,

lod det sig ikke lenger, som i Begyndelsen, nøje med at forsvare sin Handel, men stræbte ogsaa efter at udvide den.

Kanssestedernes Blik maatte da naturlig rette sig mod de nordiske Riger: der var der Ljlighed for dem til at afsætte en Del af deres Handelsvarer; der var der Varer, som de kunde kjøbe og handle med; der var der fremfor alt de ypperlige Fiskerier, især da Sildefiskeriet i Øresund og Torskfiskeriet ved Norges Vestkyst. Omstændighederne i Norden vare dem overordentlig gunstige; vel havde der i det trettende Aarhundrede begyndt at udvikle sig en Borgerstand; men de ulyksalige Borgerkrige, som navnlig hjemsegte Danmark i Slutningen af det trettende og endnu mere i det fjortende Aarhundrede, forhindrede, at den kunde udvikle sig kraftig. Disse Borgerkrige vare derimod til Gavn for Kanssestederne, som benyttede sig af dem til at aflvinge Kongerne større og større Rettigheder. De bemægtigede sig nu snart Handelen i hele Norden; saaledes er det bekjendt, hvorledes de i Kjøbenhavn

holdt de saakaldte „Pebersvende“ til at handle med deres Varer. For Sildefiskeriets Skyld anlagde de Handelspladser paa Skaares sydvestlige Kyst og erhvervede sig efterhaanden næsten udelukkende Eneret til at fiske i Øresund. Lenger medsatte de sig ogsaa i norske Stæder, navnlig i Bergen, og tvang de norske Fiskere til at sælge al deres Fangst til dem.

Kanssestederne havde saaledes bemægtiget sig saa godt som hele Handelen i Norden; men snart stræbte de ogsaa efter politisk Indflydelse. De glædede sig over de ulykkelige Forhold i Danmark i det fjortende Aarhundredes første Halvdel; ^{da derfor} ~~maaned~~ Kong Valdemar Atterdag efter at være bleven Danmarks Konge i Aaret 1340 stræbte igjen at samle det adspalttede Rige, maatte han blive en naturlig Fjende af de megtige Stæder. Han søgte derfor at svække deres Handelsmagt og indskrænke deres Privilegier, og da han i Aaret 1360 var bleven færdig med at samle Riget,

drivtede han sig til at angribe det mægtige
Visby, Hovedstaden i den ~~vestlige~~ østlige
Dél af Hanseforbundet. I Aaret 1361 ind-
tog han den ~~mægtige~~ Stad, ødelagde og ud-
plyndrede den. Dette var en ligefrem Ud-
fordring til Forbundet, og der udbrød ogsaa
kort efter en Krig med ham; dog deltog ikke
alle Stæderne i denne Krig, men navnlig
kun de vendiske Stæder. Valdemar Atter-
dag var derfor ogsaa ret heldig og vandt et
Flag over Stædernes Flaade udenfor Kjøben-
havn. Men da han senere paa flere ~~Maa-~~
der fornærmede Hanseforbundet, ^{besluttede} ~~alle~~ Stæ-
derne alle at tage Krigen op imod ham,
og i Aaret 1367 modtog han de 77 Krigs-
erklæringer. I Begyndelse spottede han,
som bekjendt, over dem; men snart viste
det sig, at de vare frygtelige Fjender. Deres
umandelige Krigsflaader bedækkede de dan-
ske Farvande, og den Kongen, som ~~saar~~
kun havde faa Skibe at stille imod dem,
flygtede ud af Landet og overlod til Hen-
ning Podebusk at afslutte den ydmygende

Fred. Denne blev da sluttet i Aaret 1370 i
Stettin paa de Vilkaar, at Stæderne skulde
have alle deres Handelsrettigheder aner-
kjendte; de skulde i 15 Aar besidde adskil-
lige kongelige Slotte i de skaanske Provinser
med alle tilliggende Herreder, og endelig
skulde de have Ret til at stemme med
ved det danske Kongevalg.

Saaledes naaede Hansestæderne deres største
politiske Indflydelse i Norden. Vel blev
Bestemmelsen om, at de skulde spørges ved
Kongevalget, aldrig overholdt; men deres
Magt var desuagtet meget stor. Dronning
Margrete, som blev Hersterinde over hele
Norden, kunde ikke besjære Hansestæderne,
da hun saa godt som slet ikke havde no-
gen Flaade. Da Forbundet senere kom i
Strid med Eric af Pommern, udrustede
det atter en meget stor Flaade og belejrede
Kjøbenhavn; Staden blev dog reddet af den
modige Dronning Filippa, som, medens
Kongen flygtede til et Kloster og bad for
Danmark, førte Kjøbenhavns Borgere mod

Fjendene og tilføjede dem et betydeligt Tab. Siden denne Begivenhed bezynder det at gaa med ad Bakke med Forbundets Meget. Vel mærkes det ikke saa meget under de mæ. mest følgende nordiske Konger; thi disse havde dels ikke Dygtighed til at bekæmpe dem, dels vare de saa optagne af at opret. holde Forbindelsen mellem de nordiske Riger, at de ikke fik Tid til at giv sig af der. med. Det blev først ferligt for Forbundet, da Kristjern den anden besteg Danmarks Trone. Denne dygtige og begavede Konge havde sat sig til Maal at hæve Borger. standen; men dette var aldeles umuligt, saa længe Hansestæderne havde en saadan ~~Meget~~ afgjørende Magt over Handelen. Han søgte derfor at svække denne, dels ved at fratage dem Privilegier, som i Bergen, dels ved at begunstige andre søfarende Folke, navnlig Engländerne og Hollænderne. Han tilkommer for en stor Del Orsag for at have knækket Hansforbundets Magt.

Ikke desto mindre undseaa Stæderne sig ikke

for at erklære at kæmpe for hans Sag, ~~da~~ da de ved Frederik den første's Død gjorde et Forsøg paa at gjenvinde deres tabte Meget; de satte sig i Forbindelse med den fangne Kristjern den andens Parti og sendte ^{Grev} ~~Konig~~ Kristofer af Oldenborg med en Hær ind i Danmark; men denne ledes, som bekjendt slæ. et af Kristian den tredje og hans Hærfører Johan Rantzau ved Danneberg i Fyen i Aaret 1535. Dette Slag tilintetgjorde Resten af Hansestædernes Meget i Norden; det demokratiske Parti i Stæderne, som med Jorgu Wul. lenweber og Markus Meyer i Spidaen havde fremkaldt Stædernes Deltagelse i Grevens Fejde, ledes styrtet, og man sluttede en Fred med Danmark, hvori der ikke mere var Tale om Stædernes Rettigheder.

Saaledes befriedes Danmark fra det tryk kunde Aag, som Hansestæderne i saa lang Tid havde lagt paa det, og den danske Bor. gerstand kunde atter udvikle sig frit og kraftig.

Nr. Den franske Stil efter Forlængelse indsendt til Min $\frac{24}{10}$ 75.
Tillægget i Febr. 1876

Dansk Stil

til

Afgangsexamen 1875.

(Fri Opgave.)

K. H. Helms

Under hvilke Naturforhold udvikler Mennesket sig kraftigst?

Menneskets Fortrin fremfor Dyrene består, i at det har Evne til at gjøre sig mere fuldkommen, medens Dyrene blive staaende paa samme Trin, hvor de have staaet i Aartusinder. Men hvorvidt denne Menneskets medfødte Spiro bliver udviklet, beror ikke alene paa Mennesket selv, men ogsaa paa de Forhold, hvorunder det lever. Vi sé, at naar Dyrene leve paa de Heder, hvor de af Naturen ere bedst skikkede til at leve, blive de store og kraftige og formere sig stærkt; men naar man fører dem til andre Heder, blive de syge, lige og dø ud. Paa lignende Maade maa ogsaa Menneskets Udvikling være afhængig af Naturforholdene; thi fra Naturen skal det jo have, hvad det behøver til at leve: fra Naturen skal det hente sin Føde; fra Naturen skal det hente Stof til sine Klæder; fra Naturen skal det hente Emne til at bygge Huse af.

Spørge vi da, under hvilke Naturforhold Mennesket udvikler sig kraftigst, da er det jo strax indlysende, at der, hvor Naturen ikke yder Mennesket, hvad der er nødvendigt for det til at leve, der kan der ingen Mennesker existere. Saaledes

vil der aldrig kunne leve Menneker under Polerne eller paa de høje Bjerges Toppe oppe over Inelinien. Disse Dele af Jorden ere vel smaa i Sammenligning med de beboelige; men der findes ogsaa andre Egne, som vel ikke ere absolut ubeboelige for Mennesket, men hvor det dog er umuligt for det at komme til nogen kraftig Udvikling, fordi de ~~stærke~~ og ugunstige Naturforhold aldeles forkee det. Saaledes forholder det sig med store Strækninger i den nordlige Del baade af den gamle og af den nye Verden, Samojedernes og Eskimovers Hjem.

Det vilde da ~~man~~ synes rimeligt at slutte, at Menneskeslægten maatte udvikle sig kraftigst der, hvor det ~~er~~ lettest for den at faa, hvad den behøver til at leve, men ved en mere Undersøgelse vil denne Slutning vistnok ofte vise sig at være urigtig. Naar Mennesket er saa gunstigt stillet, at det kun behøver at tage, hvad Naturen giver det, vil det vistnok befinde sig vel og formere sig stærkt; men det vil let ikke blive nogen kraftig Slægt, fordi den let vil forfalde til Blødsigtighed og Læghed, hvorved Udviklingen hæmmes. Kraftigere udvikler Mennesket sig der, hvor det man kæmper med Naturen for at fravriste den, hvad det behøver til sin Tilværelse, men hvor Naturen dog ikke er en aldeles uovervindelig Fjende. Kan Nødvendig.

heden end ikke frembringe et nyt Organ eller en ny Evne, er det dog sikkert, at Qvelsen kan udvikle Organerne og Evnerne i en overordentlig Grad. Naar Mennesket lever under Forhold, hvor det maa bruge sine Arme meget, blive de stærke og kraftige, og paa samme Maade gaar det med alle andre Ledgomsdele og Sanser.

Ogsaa de sædvanlige Evners Udvikling bestemmes i høj Grad af Naturforholdene. Naar Mennesket skrider noget videre frem, indskrænker det sig ikke til at tage, hvad den behøver, saaledes som den Naturen yder det; det bearbejder det paa forskjellige Maader og gjør sig mere og mere til Herre over Naturen. Det gjør Opfindelser og hæver sig betændig til et højere Kulturstin. Hvor den dets Udvikling bliver, bestemmes selvfølgelig i høj Grad af Naturforholdene; saaledes bliver et Folk, der bor ved Havet, let til et Handelsfolk. Paa samme Tid som det saaledes hæver sig til et højere Kulturstin, udvikles ogsaa dets Tanker og dets ~~kan~~ udvikle en Literatur.

blandt disse Vilhelm af Cransen. En Tidlang
fandt Nederlænderne sig nogenlunde i dette
Herredømme; men da de ikke paalagde dem tryk-
kende Skatter, brød Opstanden ud i løs Lue. En
stor Del af de irakaldte Sjogensere, der havde tilføj-
et Spanierne stor Skade ved at kapre deres Handels-
skibe, nedsatte sig i Zeelands Flavnestæder og Vil-
helm af Cransen, den tavse kaldet, vendte tilbage
fra 'England' for at stille sig i Spidsen for Op-
røret (1572). Da Philip den anden saa at Alba in-
tet udrettede, sendte han Alexander Farnese ind
i Landet som Statholder. Den ene Fæstning efter
den anden blev nu erobret; nogle Byer forsvarede
sig dog saa godt, at Spanierne ikke kunde erobre dem.

Blandt disse var Leyden, der, skjøndt den fryg-
teligste Hungersnød rasede i Byen, holdt sig, til der
kom Hjælp. Til Løn for sin Daad fik Leyden et
Universitet, der endnu den Dag idag er et af de
berømteste i Europa. Senere hen blev Antwerpen
indtaget. Det lykkedes efterhaanden den konge
Alexander Farnese at faa alle de sydlige Provinser
i sin Magt. Vilhelm af Oranien samlede derimod
de nordlige Provinser om sig (1579), nemlig: Holland, Zeeland
Utrecht, Gelderland, Overysel, Groningen og Fries-
land. Efterat der fra Philip den andens Side var
gjort mange Forsig paa at at dræbe Vilhelm af Ora-
nien, lykkedes dette endelig en Skurk ved Navn Ge-
rand (1584). Skjøndt Vilhelms Søn Moritz vendig traadte i

Faderens Fodspor, vare Udsigterne kun daarlige for
Holland, som det nu kaldtes efter Hovedprovincien.
Men snart kom der Hjælp. For at understøtte sine
Troesfæller erklærede England Spanien Krig, og Spani-
erne, der mente, at naar først England var un-
derkriet, vilde Holland nok falde til Føje, vendte
helt deres Magt mod England. Under Anførsel af
Medina Sidonia blev en uhyre Flaade sendt ind ad
England (1588). Men den saakaldte uovervindelige
Flaade forfulgtes idelig af Storm og Ulykker, og da
Englenderne i Kanalen havde tilintetgjort en
stor Mængde af Skibene, maatte den uovervindeligi-
ge Flaade vende tilbage i en ynkelig Tilstand.
Efter dette store Uheld kunde Spanierne intet gjø-

se mod Hollanderne, og da hertil kom, at disse havde
de erobret en stor Del af de portugisiske Besiddelse^{er}
maatte Spanierne i den westphalske Fred erkjende
de syv Stater for uafhængige.